

Sovětská pomoc při organizaci Služby zvláštního určení

Podle jedné z variant Akčního programu 7. odboru správy rozvědky z dubna 1968 uplatňovala I. správa ministerstva vnitra tzv. *aktivní a ostré metody* po celou dobu své existence, zejména však v první polovině padesátých let. Jejich realizátorem byl především německo-rakouský odbor, který navrhl řadu akcí proti různým objektům, hlavně Rádiu Svobodná Evropa, z nichž některé byly údajně provedeny s pozitivním výsledkem.

V reakci na vývoj mezinárodní situace, na základě vlastních zkušeností i zkušeností I. hlavní správy KGB, se vedení československé rozvědky v roce 1957 rozhodlo zřídit specializovaný úsek *pro přípravu a provádění ostrých akcí*, po sovětském vzoru skrytý pod název 13. odbor I. správy MV.¹ Příslušníci odboru zpracovali metodiku *ostrých akcí* a za pomoci specializované sítě agenturních spolupracovníků nelegální i legální rozvědky zahájili tzv. *rozpracování* určených objektů.

V roce 1961 byl 13. odbor sloučen s 12. odborem nelegální rozvědky, což vedlo k určitému omezení činnosti, neboť se *některými jejími aspekty* dále zabývalo pouze jedno oddělení. Následně došlo vedení k závěru, že *sloučení se neosvědčilo, protože vedlo k zastavení rozvoje jak metodiky, tak prostředků*. Po prvních větších neúspěších v západní Evropě byla opětně diskutována koncepce činnosti správy rozvědky, přičemž se zvažovala *nutnost řešit některá složitější a ostrá opatření v zahraničí, snaha nebyt jen pasivním sběratelem zpráv, ale aktivně ovlivňovat situaci v zájmových zemích*. Pozornost byla soustředěna i na mobilizační práci a potřebu *přípravy aktivní obrany a zajištění nepřetržité rozvědné činnosti s pravděpodobným důrazem na ostřejší metody*. Příslušné oddělení 12. odboru se začalo věnovat přípravě tzv. *kádrových rezerv* – šlo o jednotlivce i skupiny, *využitelné v ostrých akcích podle zájmů čs. rozvědky, zvláště však za zostřené situace*.

Na základě další analýzy, při využití *zkušeností spřátelených i nepřátelských rozvědek*, s přihlédnutím ke složité metodické, technické i organizační přípravě a nutnosti převzít *v zemích určení část již rozmístěné či teprve budované agenturní sítě*, byl dne 1. dubna 1963 zřízen samostatný 7. odbor I. správy ministerstva vnitra – Služba zvláštního určení (SZÚ). *Po prvních letech ještě nepřesných představ o náplni činnosti došlo později ke zpřesnění, sepětí a překrytí s úkoly a zájmy čs. rozvědky.*²

► ► ►

1 Podle dostupných údajů nesl úsek pro „mokryje děla“ v rámci organizační struktury sovětské rozvědky krycí název „13. odbor“ od 18. 3. 1954 do října 1966. JAKOVLEV, A. N. (ed.): *Ljubjanka. Organy VČK-OGPU-NKVD-NKGB-MGB-MVD-KGB, 1917–1991. Spravočnik*. Moskva 2003, s. 233; KOLPAKIDI, A. – PROCHOROV, D.: *Vněšnjaia razvedka Rossii*. Sankt Peterburg – Moskva 2001, s. 74. K jeho činnosti pak stručně srov. ANDREW, Christopher – MITROCHIN, Vasilij: *KGB. Mitrochinův archiv*. Academia 2001, s. 364–378.

2 *Archiv bezpečnostních složek* (dále ABS), fond (dále f.) Hlavní správa rozvědky (dále I. S-SNB), kr. 567. Akční program 7. odboru, 22. 4. 1968.

Ve dnech 5.–12. srpna 1964 byl náčelník 7. odboru pplk. Jan Ondrovčák alias „Ostrovský“ pozván náčelníkem Služby zvláštního určení I. hlavní správy KGB genmjr. Borisem Nikolajevičem Rodinem³ do Moskvy ke konzultaci.⁴ Funkcionáře I. správy MV měl po celou dobu návštěvy na starosti vedoucí pracovník *po německé linii* genmjr. Ivan Pavlovič Jevtodjev.

Prvním tématem k projednání byl návrh „Směrnic pro práci SZU“, přeložený s předstihem do ruštiny a zasláný prostřednictvím poradců do Moskvy. Příslušníci sovětské rozvědky jednak upozorňovali na možnost dekonspirace činnosti a jednak vyjádřili obavu, aby směrnice nepodvázaly *operativní řešení otázek* a nestaly se „šimlem“.

Pplk. Ondrovčák-„Ostrovský“ prezentoval připravenou koncepci válečné organizace rozvědné činnosti Služby zvláštního určení. V podstatě se všemi hlavními *zámysly* sovětských kolegů vyjádřili souhlas.

Dne 10. srpna byla prokonzultována práce jak na objektech Službou zvláštního určení již operativně sledovaných, tak teprve chystaných k rozpracování. Sovětské soudruzi s dosavadním postupem 7. odboru vyslovili souhlas. V diskusi také podpořili názor, že by se operační správa generálního štábu Československé lidové armády měla vyjadřovat nejen k objektům navrženým I. správou MV, ale také klást požadavky na výběr a rozpracování objektů, které by měly být *narušeny* z hlediska operačního plánu Československé lidové armády.

Představitelé sovětské rozvědky potvrdili nutnost konzultovat výběr a rozpracování objektů, nacházejících se mimo operační prostor ČSLA, s jejich službou. *Vyslovili přednostní zájem o vodárnu v Západním Berlíně i o loděnice v Emden*. Zároveň doporučili, aby se i na československé straně *některý příslušný orgán* zabýval *problémy možného vzniku partyzánského hnutí na území nepřítele a jeho podpory*.

Pplk. Ondrovčák-„Ostrovský“ také požádal o pomoc při vytváření *báze bojové techniky*, zejména v oblasti spolupráce při jejím vývoji, zapůjčení některých vzorů atd. Sověti však prosazovali názor, že každá rozvědka by měla vyvíjet své vlastní *prostředky*, mj. proto, aby každý z nich *byl originální a neměl kopii*.

► ► ►

3 Boris Nikolajevič Rodin (1907–1976) byl v letech 1939–1944 příslušníkem rezidentury sovětské vojenské rozvědky v USA, po převedení k rozvědce od listopadu 1947 zástupcem rezidenta ve Velké Británii, 1952–1956 pracoval v centrálním aparátu rozvědky, 1956–1961 rezidentem ve Velké Británii (pod krycím jménem „Korovin“).

4 Gen. Rodin byl ministrem vnitra ČSSR pozván na konzultaci již počátkem roku 1963. Z popudu zástupce náčelníka I. S-MV pplk. Zdeňka Žlábka-„Žemly“ z 18. 1. 1963 měl obdržet kávový servis z dárkového fondu (evidenční číslo 59, cena 360 Kčs). ABS, f. A-5, inv. j. 132.

Velmi důležitým bodem bylo doporučení, aby Služba zvláštního určení začala ve spolupráci s 8. odborem (aktivní opatření a dezinformace) realizovat tzv. *demonstrativní akce*. S argumentem: *SZU SSSR je stále provádí.*⁵

V neposlední řadě byl prokonzultován obsah perspektivního plánu Služby zvláštního určení až do roku 1970. Sovětská strana vyslovila souhlas s osnovou, kterou pplk. Ondrovčák-„Ostrovský“ přivezl s sebou. Základem tohoto plánu měl být *plán výstavby nelegální sítě* (výběr, příprava a vysazování kádrových příslušníků-nelegálů a získávání agentů-nelegálů), včetně nelegálních rezidentur, zajištění potřebného počtu rezidentů, radistů apod. Nezbytným předpokladem přípravy dokumentu bylo zohlednění operativní situace v zemích určení, odhad jejího vývoje i věnování pozornosti pravděpodobným budoucím objektům rozpracování.

Závěrečného jednání u zástupce náčelníka rozvědky genpor. Vitalije Grigorjeviče Pavlova se 11. srpna 1964 kromě genmjr. Jevtodějeva zúčastnil ještě příslušník 11. odboru Michail Fjodorovič Vologžanin.⁶

Dne 26. srpna 1964 byly závěry z konzultace v Moskvě projednány na zasedání štábu 7. odboru⁷ se závěrem, aby se další konzultace sprátených Služeb zvláštního určení uskutečnila v prvním pololetí 1965 v Praze, pochopitelně i za účasti gen. Rodina. *Podle okolností uskutečnit i konzultaci na nižším stupni k řešení konkrétních operativních problémů.*⁸

K dalšímu dokumentovanému ovlivnění činnosti čs. Služby zvláštního určení došlo v červnu 1966 v průběhu moskevského jednání náčelníka správy rozvědky ministerstva vnitra plk. Josefa Housky. Jedním z důležitých bodů se stala problematika „rozpracování zrádců“. Sovětská rozvědka doporučovala rozlišovat kategorie „zrádci“ a „emigranti“.⁹ *Zrádce – rozpracovává služba zvl. určení (7. odbor) a emigranty – zahraniční kontrarozvědka*. Na rozpracování „zrádců“ se měly podílet i kontrarozvědné útvary, zaměřené uvnitř země na prověrku korespondence (cenzuru pošty), kontrolu příbuzných i jejich styků. Rozvědka byla zodpovědná za jejich rozpracování v zahraničí, přičemž se měla zaměřit na *zjištění bydliště a zaměstnání, poznání objektu (všemi operativ. prostředky), zadokumentování jeho osobnosti*.

► ► ►

5 Tamtéž, f. I. S-SNB, reg. č. 80903/100. Zpráva ze služební cesty do SSSR, pplk. Ostrovský, 13. 8. 1964.

6 Tamtéž. Doplněk ke zprávě ze služební cesty do SSSR, 26. 8. 1964.

7 Jednání štábu 7. odboru se zúčastnili zástupce náčelníka správy pplk. Jan Příhoda-„Pražský“, náčelník odboru pplk. J. Ondrovčák-„Ostrovský“, zástupce náčelníka odboru pplk. Josef Tomeš-„Tomar“, kpt. Jan Pěncík-„Pozorný“ a npor. Zdeněk Čulík-„Čálek“.

8 Tamtéž. Záznam ze zasedání štábu 7. odboru dne 26. srpna 1964, schválený 4. 9. 1964 náčelníkem I. S-MV plk. J. Houskou.

9 Srov. ANDREW, Ch. – MITROCHIN, V.: *KGB*, s. 372–399.

Poté Sověti doporučovali řešit, jak dál operativně postupovat. Pokud byl „zrádce“ zaměstnán *ve vážném objektu*, tj. u bezpečnostní či vojenské složky nebo ekonomického objektu zvláštního významu, prováděl se *pokus o převerbouku nebo jeho „vývoz“ na naše území*. Při neúspěchu přistupovala rozvědka ke *zkompromitování „zrádce“* anebo v krajním případě dokonce k jeho *fyzické likvidaci*. Zde pplk. Ondrovčák-„Ostrovský“ doplnil: *pouze v tom případě, je-li soudem vynesen rozsudek smrti!*¹⁰

Podle funkcionářů I. hlavní správy KGB bylo zaměření 7. odboru I. správy ministerstva vnitra *v podstatě správné*. Zdůrazňovali především nutnost rozpracování speciálních vojsk, naftovodů, prostředků spojení, archivů bezpečnostních složek a ústředních budov (vlády, ministerstva, politické strany). *Výjimečně jsou rozpracovávány speciální vojenské objekty a jen některé průmyslové objekty (např. chemické koncerny jsou pod raketovým zaměřením)*. Značnou pozornost Služba zvláštního určení SSSR i nadále věnovala tzv. demonstrativním aktivním opatřením.

V neposlední řadě představitelé KGB požadovali pomoc *při zjištění bydliště a rozpracování zrádce* Jurije Nosenka.¹¹

Podle závěrů z porady, schválených náčelníkem správy, měl náčelník 7. odboru pplk. Ondrovčák-„Ostrovský“ při zaměření činnosti Služby zvláštního určení *věnovat podstatně více pozornosti rozvědčným a kontrarozvědčným objektům nepřítele, na úkor čistě vojenských objektů, mezi úkoly zařadit rozpracování zrádců a ve spolupráci s 1. a 6. odborem aktivně pomoci při rozpracování J. Nosenka*.¹² Náčelník správy plk. Houska požadoval ujasnění další činnosti odboru již v srpnu 1966 na další konzultaci s náčelníkem sovětské Služby zvláštního určení.¹³

Za asistence náčelníka správy plk. Housky, jeho zástupce pplk. Zdeňka Žlábk-„Žemly“, hlavního představitele (poradce) KGB gen. Michaila Grigorjeviče Kotova, poradce pro rozvědku plk. Ivana Michajloviče Vorobjova byly v Praze 14. září 1966 zahájeny konzultace mezi novým náčelníkem Služby zvláštního určení I. hlavní správy KGB plk. Viktorem Michajlovičem Vladimirovem a vedením 7. odboru pplk. Ondrovčákem-„Ostrovským“, kpt. Janem Pěncíkem-„Pozorným“ a mjr. Františkem Poštulkou-„Lamačem“.¹⁴

Českoslovenští soudruzi byli seznámeni s posláním a úkoly Služby zvláštního určení SSSR, která svými specifickými prostředky plnila rozvědčné úkoly. *Svou činnost zaměřuje na nejzranitelnější místa hlavního protivníka a jeho spojenců, zvláště však tam,*

► ► ►

10 Srov. ŽÁČEK, Pavel: Akce „Bratři“. Přípravy únosu a vraždy Ctirada a Josefa Mašínových, 1957–1968. In: *Moc versus občan. Úloha represie a politického násilí v komunismu*. ÚPN Bratislava 2005, s. 90–95.

11 Výtah ze zprávy o jednání náčelníka I. S-MV plk. Josefa Housky v Moskvě v červnu 1966.

12 K osobě defektora J. Nosenka srov. BURANELLI, Vincent a Nan: *Spy/Counterspy. An Encyclopedia of Espionage*. McGraw-Hill, Inc. New York 1982, s. 213.

13 ABS, f. I. S-SNB, reg. č. 80903/100. Závěry z porady představitelů sovětské a čs. rozvědky, 4. 7. 1966.

14 Pplk. Žlábek-„Žemla“ se zúčastnil projednávání veškerých hlavních otázek práce 7. odboru, některých dílčích problémů pak npor. Čulík-„Čálek“ a mjr. MUDr. Zdeněk Hazlbauer-„Hegr“.

kde se soustřeďují vlastní rozpory hlavních kapitalistických mocností a zemí navzájem, v zemích, kde nepřítel organizuje reakční podvratnou činnost, kde dochází k nepokojům, převratům a násilí a kde se pracuje zvláště ostrými prostředky a metodami. Tímto způsobem se Služba zvláštního určení podílela na odhalování a narušování záměrů nepřítel, na obraně státní bezpečnosti SSSR a socialistického tábora, na podpoře a prosazení zahraničně politických cílů SSSR i socialistického tábora, na prohlubování rozporů a způsobování morálně politických škod protivníkovi.

Služba zvláštního určení při své činnosti navazovala na běžné úkoly rozvědky, využívala rozvědné zpravodajství (politické, vědecko-technické, ekonomické a vojenské), vlivová a dezinformační opatření i výsledky kontrarozvědné činnosti. Své úkoly neplnila pouze v současné mírové době, ale připravovala se na řešení válečných úkolů, *včetně organizace partyzánského hnutí v zemích možného protivníka*. Proto měla její činnost také mobilizační charakter. *Proporce mírové a perspektivní (válečné) práce SZU jsou určeny perspektivním plánem rozvědky i samotné SZU.*

Některé z úkolů řešila i Hlavní správa rozvědky generálního štábu Ministerstva obrany SSSR, v jejímž rámci rovněž působila Služba zvláštního určení. Její cíle však byly *naprosto odlišné*, neboť se soustředila na raketové atomové základny, prostředky vojskového spojení, vojenské štáby apod.

Služba zvláštního určení I. hlavní správy KGB přednostně pracovala proti hlavnímu protivníkovi – Spojeným státům americkým – a proti jejich hlavním spojencům. Důraz prý kladla na vlastní teritorium USA a americký kontinent. *Široce jsou využívány proti hlavnímu protivníkovi třetí země, kde v popředí pozornosti stojí americké objekty (zvláště v Jižní Americe).*

Zaměření Služby zvláštního určení na evropském kontinentě ovlivňoval vývoj politické situace v každé jednotlivé zemi, a dokonce i předpokládaný vývoj válečného konfliktu.

Ve Spolkové republice Německo byly přípravy zvláštních akcí v širším měřítku omezeny, či dokonce zastaveny – s ohledem na předpokládaný silný jaderný úder (v případě válečného konfliktu). Čs. soudruzi se dozvěděli, že *takové akce mají svůj smysl v západní části Německa, nedojde-li k jaderné a[le] jen ke konvenční válce*. V mírové době je ve Spolkové republice kladen důraz na bezpečnostní objekty, hlavně rozvědky a kontrarozvědky (školy, evidence, archivy a pod.), akce k prohloubení německo-francouzských rozporů, organizace *odporu* proti USA, pomoc Vietnamské demokratické republice a Národní frontě osvobození jižního Vietnamu ve válce proti USA. Předmětem pozornosti Služby zvláštního určení se mohly stát i vojenské základny se sklady atomových zbraní a dalších zbraní hromadného ničení, *s cílem vyvolat odpor obyvatelstva proti těmto objektům*. Plk. Vladimirov uvedl, že zde nepracují podle vojenských pásem, ale řídí se politickými zájmy. Zároveň dodal: *Je třeba brát také ohled na přátele z NDR, kteří se zdržují větší aktivity, aby mohli zvýšit svou mezinárodní prestiž a vliv.*

Protivníkem stále zůstávala Francie, *zvláště za zostřené situace*. V době míru doporučoval působit k prohlubování francouzsko-amerických i francouzsko-německých rozporů; dále narušovat bezpečnostní objekty (rozvědka, kontrarozvědka, policie – školy, evidence, archivy apod.), které byly zaměřeny proti komunistickému bloku anebo narušovaly rozvědnou činnost v zemi. Za zvláštní situace – zřejmě v době zostřené napětí či bojové pohotovosti – narušovat telekomunikace, což se mělo týkat spojovacích kanálů a kabelů do USA, systému spojení NATO apod. *V této zemi lze počítat se vznikem širokého hnutí odporu a partyzánského hnutí v době války (je tradiční), zvláště v prostoru jihovýchodní Francie, v prostoru přiléhajícím ke Španělsku i ve velkých městech; pro tuto situaci připravují nutné skupiny.*

Země Beneluxu představovaly pro Službu zvláštního určení zájmový prostor jak v mírové, tak ve válečné době. Šlo zejména o akce proti komunikacím, přístavům, odkud byly vypravovány zásilky do jižního Vietnamu, telekomunikacím (spojovacím kabelům, spojovacím centřům), orgánům a štábům NATO, ale také o podporu národnostních rozporů v Belgii a protiněmeckých nálad v Holandsku. *Ve válečnou dobu kromě uvedeného by bylo nutno zesílit narušování telekomunikací (kabely, statické i pohyblivé rdst, centrály), narušování činnosti štábů NATO, komunikací, atd.*

Pozornost sovětské Služby zvláštního určení byla rovněž věnována Itálii, Španělsku a Řecku, které jsou zázemím anebo členy NATO a v nichž měla hnutí odporu již tradici.

Náčelník sovětské služby zvláštního určení plk. Vladimirov se pozitivně vyjádřil k rozpracování následujících objektů 7. odboru:

Akce	Objekt
Ve Spolkové republice Německo:	
SIGNÁL-PLAMEN	10. skupina Special Forces Group v Bad Tölzu a Lenggries a „A“ skupina v Západním Berlíně
NIVA	vládní protiatomový kryt v Ahrweiler
LUBA	podzemní sklad v Mechersich
RUBÍN I. a II.	ropovody přes řeky Illel a Rýn
MORAVA	Rádio Svobodná Evropa v Mnichově ¹⁵
Ve Francii:	
BLESK – OHEŇ	11. parabrigáda SDECE v Perpignau a Calvi – Korsika
TETŘEV	Ropovod Třrapil Le Havre – Paříž
telekomunikace NATO	
Ve státech Beneluxu:	
objekty NATO	
přístavy Rotterdam a Antverpy ¹⁶	

► ► ►

15 U této akce byla poznámka: „soudruzi kladou důraz“. K akci „Morava“ srov. TOMEK, Prokop: *Československé bezpečnostní složky proti Rádiu Svobodná Evropa*. „Objekt ALFA“. Sešity 14. ÚDV ZK. Praha 2006, s. 60, 87–88.

16 Jako důvod bylo uvedeno: „k narušování dopravy do jižního Vietnamu“.

Naopak neúčelnost rozpracování byla do budoucna konstatována u rozpracování chemických objektů v akcích „Karafiát“ (Bayerwerke Leverkusen) a „Liana“ (BASF Ludwigshafen).

Plk. Vladimirov doporučoval Službě zvláštního určení *sledovat a připravovat akce* k prohloubení německo-francouzských, francouzsko-amerických a k vyvolání německo-amerických rozporů. Dalším důležitým bodem, k němuž mělo být soustředěno úsilí celé I. správy, se stalo *narušení dopravy do jižního Vietnamu, což zvláště naléhavě soudruzi doporučují*.

Dokončena měla být příprava akcí „Jindra“ (objekt: tyrolské muzeum a pomník v Innsbrucku) a „Ocún“ (vedení velmi vysokého napětí mezi Spolkovou republikou Německo a Rakouskem) a tyto drženy *v záloze*.

Poměrně podrobně byla opět probírána problematika „zrádců“; 7. odbor předběžně oznámil zahájení rozpracování defektora Františka Tišlera, někdejšího rezidenta zpravodajské služby generálního štábu ČSLA ve Washingtonu.¹⁷ Pomoc sovětské rozvědky byla rozšířena z J. Nosenka i na Vladimíra Petrova.¹⁸

Poměrně podrobná konzultace byla věnována i odlišnostem používaných prostředků a metod práce Služby zvláštního určení, která kromě běžné rozvědné agenturní sítě využívala *speciální agenturu (vykonavatele)*, u níž se pochopitelně kladl *zvláštní důraz na spolehlivost, schopnosti i osobní vlastnosti a proškolení k akcím*. Tento agenturní aparát se měl budovat především v zahraničí, s určitou rezervou na vlastním území, *připravenou k použití v nutnou dobu*.

Jinak Služba zvláštního určení při rozpracování objektů a akcí vycházela z možnosti agenturní sítě celé rozvědky, opírala se o ni a využívala jí, a to i při přípravě a realizaci *ostrých akcí*. *Některá vybraná agentura odborů rozvědky může být vyčleněna a připravena jako vykonavatelé*. Zvláštní povaha práce požadovala využívání speciálních, chemických, biologických, zápalných, výbušných apod. prostředků. *SZU organizuje vývoj a výrobu těchto prostředků, shromažďuje je, připravuje, zkouší a upravuje individuálně spolu s kamuflem u každé akce svými specialisty*.

Služba zvláštního určení SSSR byla také monopolním pracovištěm při použití jakékoliv cizí i domácí bojové techniky v zahraničí. Veškeré použití této techniky v zahraničí, vývoz zbraní (např. do Afriky), se realizovalo *s vědomím a souhlasem SZU*, která vedla její evidenci, vyhodnocovala použití v zahraničí a zajišťovala, aby nedocházelo k provalům v důsledku zanechaných stop.

▶▶▶

17 K dalšímu vývoji rozpracování akce „Truhla“ srov. ŽÁČEK, Pavel: Agentem svobodného světa. Kariéra zpravodajského důstojníka Františka Tišlera. In: *Historie a vojenství*, č. 1/2004, s. 104–105.

18 K defekci V. Petrova a jeho manželky srov. KRASNOV, Vladislav: *Soviet defectors. The KGB Wanted List*. Hoover Institution, Stanford 1986, s. 30–32; BURANELLI, Vincent a Nan: *Spy/Counterspy*, s. 243.

Sovětská zkušenost byla zformulována do závěrečného odstavce: *V mírové době se předpokládá použití především mírnějších, jemnějších a zastřenějších prostředků a metod, jako vyvolání technologických narušení, navodění přirozených havárií pokud možno bez obětí, chemických a biologických prostředků a použití rozličných způsobů záškodnictví. Destrukční prostředky se šíří využívají za zostřené situace a za války, nevylučuje se jejich použití za vhodných podmínek ani v současné době, přičemž však mají být cizího původu (pod cizí vlajkou). Ve válce možno používat i vlastní prostředky.*

Organizace Služby zvláštního určení I. hlavní správy KGB:

vedení:

náčelník, 2 zástupci

– sekretariát: tajemník (pomocník), kancelářské síly, stenografka

– linijní oddělení, shodná teritoriálně s linijními odbory rozvědky (náčelník oddělení má práva zástupce náčelníka linijního odboru)

vnitřní operativní oddělení:

– připravuje agenturní rezervu na vlastním území

– řídí rozvědné odbory v oblastech a krajích

– technická skupina (vede pyrotechnik – kandidát vojenských věd):

– pyrotechnici

– radisté (provádějí výuku v rádiu, zabezpečují po technické stránce vývoz a uložení radiostanic do mrtvých schránek a jejich kontrolu, působí jako konzultanti při narušení telekomunikací nepřítele)

– operativně-analytická skupina:

– uschovává svazky hotových bojových akcí, vede jejich evidenci a řídí

kontrolu akcí a jejich akceschopnosti v termínech

– provádí veškerou analytickou práci

(SZU dále využívá analytických úseků v nelegální rozvědce a u zahraniční kontrarozvědky)

– zpracovává zevšeobecnění zkušeností a podklady pro OZŠ

– zpracovává potřebné lekce, orientýrovky apod.

– řeší některé teoretické otázky, ze zkušeností partyzánského hnutí a vývoje do budoucna

– skupina pro nelegální práci dočasně řídí stažené nelegály a nelegály

v třetích zemích (bude v budoucnosti zrušena)

– operativní pracovník pro styk s linijními odbory,

INFO-odborem a odborem aktivních opatření k výběru námětů pro akce SZU

V neposlední řadě se zástupci obou stran v horizontu dvou let dohodli na pokračování konzultací na nejvyšší úrovni – k další tudíž mělo dojít v roce 1968. V případě aktuální potřeby mohlo být *setkání* ke konkrétním otázkám vyvoláno *kdykoliv podle potřeby*. V samotném závěru se plk. Vladimirov sešel na *stručné besedě* se všemi pracovníky 7. odboru I. čs. rozvědky. Konzultace byla I. správou ministerstva vnitra hodnocena jako úspěšná. *Došlo při ní k hlubšímu ujasnění koncepce práce 7. odboru, proporcí mezi mírovou a perspektivní prací i k zpřesnění teritoriálního zaměření*. Vzájemnou

výměnou zkušeností byla prohloubena spolupráce Služby zvláštního určení I. hlavní správy KGB a 7. odboru I. správy MV.¹⁹

V průběhu Pražského jara, kdy došlo k zásadnímu přehodnocení činnosti správy rozvědky ministerstva vnitra, vedení 7. odboru konstatovalo, že během pěti let byla Správa zvláštního určení obsazena (kádrově zkompletována) schopnými příslušníky. *Během této doby bylo rozpracovááno cca 11 objektů, z nichž některé byly připraveny k akci.* Podle zřejmě ne úplně přesného vyhodnocení byla k realizaci dovedena tři demonstrativní aktivní opatření a na dalších se stále pracovalo. Příslušníci Správy zvláštního určení vybudovali vlastní síť složenou z jednadvaceti agentů v zahraničí a osmadvaceti ideových spolupracovníků, z nichž dvanáct bylo vysíláno *na falsdokumenty* z ČSSR. Podařilo se jim zajistit neuvedený počet bojové techniky zahraničního původu a zahájit vývoj vlastních technických prostředků. Zároveň byla *propracována* základní metodika použití chemických, zápalných, výbušných aj. látek *v akcích rozvědky.*²⁰ Politický vývoj během Pražského jara, poměrně rozsáhlá personální obměna a následné čistky však zabránily dalšímu rozvoji toho zvláštního pracoviště, které navíc v podobě 7. odboru zaniklo na jaře 1969 při reorganizaci Hlavní správy rozvědky FMV.

► ► ►

19 ABS, f. I. S-SNB, reg. č. 80903/100. Zpráva o konzultaci s náčelníkem Služby zvl. určení sovětské rozvědky, 3. 11. 1966.

20 Tamtéž, kr. 567. Akční program 7. odboru, 22. 4. 1968.

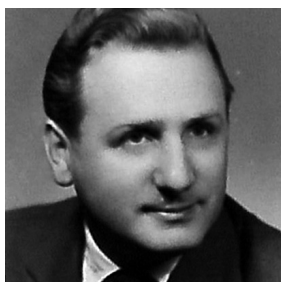
Příloha: Charakteristiky příslušníků SZÚ

Npor./mjr. Jan Pěnčík alias „Pozorný“ (nar. 7. 2. 1926), od 1. 5. 1962 byl zástupcem náčelníka 12. odboru, od 25. 2. 1963 zástupcem náčelníka 22. odboru a od 1. 2. 1964 do 31. 1. 1969 zástupcem náčelníka 7. odboru. Mimořádné hodnocení konstatovalo: *Vzhledem k tomu, že náčelník odboru delší dobu nebyl pro nemoc přítomen na pracovišti, vedl po tuto dobu odbor sám. I za této ztížené situace si počínal správně a dobře a práce odboru nepoklesla, ba naopak měla vzestupnou tendenci.*

Josef Tomeš alias „Tomar“ (nar. 4. 3. 1922), prošel v rámci akce „Zvon“ školením radisty a speciální šifry; po dvouměsíčním pobytu v SAR však byla operace přerušena. V důsledku politických změn neodjel do Konga, kde měl působit jako poradce. *V roce 1961 a 1962 jsem prováděl školení příslušníků národně-osvobozeneckých partyzánských jednotek ze zahraničí ve vedení partyzánské boje, rozvědné a kontrarozvědné činnosti v podmínkách vedení partyzánské války.* Od 1. 6. 1964 působil ve funkci zástupce náčelníka 7. odboru I. správy MV. V hodnocení jeho činnosti na rezidentuře Paříž mezi listopadem 1965 až říjnem 1969 stálo: *Je smělý, dovede jít do riskantních akcí, nevyhýbá se jim. Svěřené konkrétní úkoly plní dobře, vyvíjí vždy maximální úsilí. Dovede dobře řídit svěřenou agenturu i ideospolupracovníky...*

Npor./kpt. Ing. Zdeněk Čulík alias „Čálek“ (nar. 5. 10. 1931), po výcviku na nelegálního rozvědčíka byl k 1. 5. 1963 jako chemik přemístěn k 22. odboru, 1. 3. 1964 převeden na 7. odbor, kde působil do 30. 6. 1969 jako SRS studijně-technického oddělení. *V jeho nynějším zařazení mu byl svěřen složitý operativně-technický úsek, do dnešní doby neznámý a pro který nejsou žádné zkušenosti. V tomto směru tvořil základy uvedeného úseku...*

Kpt. Václav Rybáček alias „Studnička“ (nar. 2. 10. 1919), k 1. 4. 1963 byl přemístěn na nově zřízený 22. odbor. Na základě hodnocení z 15. 10. 1963 doporučen do funkce náčelníka 2. oddělení: *Do zahraničí vysadil již několik spolupracovníků, které řídí. Má dobře vedené operativní dokumenty a umí organizovat práci...* Dne 1. 2. 1964 převeden na 7. odbor, kde se až do reorganizace v r. 1969 podílel na přípravě a vysazování techniků (nelegálů).

Npor./mjr. Jaroslav Dvořák alias „Dubina“ (nar. 18. 3. 1932), po přemístění do funkce SRS 22. odboru, 15. 12. 1963 resp. k 1. 2. 1964 na 7. odbor, kde až do 30. 4. 1969 pracoval v rámci studijně-technického oddělení. *Náplní jeho služební činnosti je řešení operativně-technických otázek souvisejících s přípravou AO (aktivních opatření)... Za vzorné plnění důležité akce mu byla v r. 1967 udělena náměstkem ministra vnitra mimořádná odměna.*

Kpt./mjr. Jaroslav Holouš alias „Holman“ (nar. 25. 10. 1922), 1. 4. 1963 byl přemístěn na 22. odbor, resp. 1. 2. 1964 na 7. odbor. Jeden z nejlépe hodnocených příslušníků úseku: *Věnoval velkou péči soustředění a uspořádání materiálů k agenturnímu prostředí, které slouží pro operativní potřeby odboru... V současné době rozpracovává několik typů, z nichž dva mají dobrou perspektivu vysazení do zahraničí. Vybudoval a zpracovává přeshraniční nelegální kanály...*

Mjr. Karel Pazdera alias „Písecký“ (nar. 5. 1. 1925), po výcviku a nasazení jako nelegální rozvědčík byl 1. 4. 1963 přemístěn k 22. odboru, resp. 1. 2. 1964 na 7. odbor. *Pracuje systematicky a v současné době pracuje na několika náročných případech, které s přehledem zpracovává a dovádí do konce... Je samostatným pracovníkem, má všechny vlastnosti a schopnosti řídit agenturu z řad našich občanů i cizinců. Prokázal, že celkem dobře rozpracovává typy na verbování. Vystupuje seriózně, s citem pro rozvědčnou práci, které je oddán. Z I. správy FMV propuštěn k 31. 7. 1970.*

Npor. Milan Dostálík alias „Dubský“ (nar. 12. 6. 1933), od září 1957 do března 1961 působil v zahraničí jako nelegál 12. odboru, 31. 3. 1963 propuštěn; opět přijat 1. 10. 1965 do funkce SR 7. odboru. Z I. správy FMV propuštěn 31. 7. 1970.

Kpt./mjr. Milan Buchvaldek alias „Bezruč“ (nar. 19. 5. 1931), 1. 8. 1962 byl převeden na I. správu MV, kde mu byly po zaškolení svěřeny *některé zvláštní úkoly, kterých se zhostil s úspěchem. V r. 1963 mu byl přidělen k rozpracování složitý objekt, který do té doby nebyl vůbec rozpracováván... Za svou cílevědomou a houževnatou práci byl odměněn pochvalou náčelníka správy a několikrát byla jeho práce oceněna nadřízenými funkcionáři.* Jako SR 7. odboru absolvoval rozvědnou školu v SSSR. Počátkem roku 1970, před odchodem na odbor pro mezinárodní styky MV ČSSR, se v hodnocení 3. odboru správy „B“ konstatovalo: *Je cílevědomý a samostatný pracovník, schopný analyzovat, zobecňovat a vyvozovat závěry... Má již zkušenosti z práce v zahraničí, i když dlouhodobě venku ještě nepracoval.*

Pprap. Miroslava Strejčková alias „Svatoňová“, roz. Sedláčková (nar. 10. 12. 1935), původně písařka 12. odboru, přemístěná 1. 4. 1963 k 22. odboru, resp. 1. 2. 1964 na 7. odbor do funkce referent administrativy. Mezi srpnem 1965 a listopadem 1968 v neplacené záloze (pobyt v Ghaně s manželem). Od 15. 11. 1968 SR 7. odboru.

Mjr. Zdeněk Hazlbauer alias „Hegr“ (nar. 25. 5. 1928), po svém nástupu na I. správu MV nejprve mj. *zpracovával problematiku vědecko-technické rozvědky se zvláštním zaměřením na bakteriologii a atomistiku.* K 1. 8. 1966 byl odvolán z funkce náčelníka 5. odboru a ustanoven do funkce SR zvláštní zálohy, 1. 12. 1966 ustanoven SR 7. odboru, kde *začal zpracovávat zcela novou problematiku v rozvědné práci (akce „Vlast“).* *Především bylo potřeba zpracovat po této linii pracovní koncepci, postupné cíle i metodiku. Tohoto úkolu se zhostil s plným úspěchem.* Za účelem rozpracování konkrétních akcí soustředil podklady z různých úseků rozvědky i ministerstva vnitra, vyhodnotil je a stanovil další opatření. *Ve dvou ze tří aktivně rozpracovávaných akcí dosáhl stanoveného mu cíle.* Dne 10. 5. 1968 převeden na 11. odbor, 30. 4. 1970 propuštěn.